

OBSAH

ÚVOD 11

HISTORICKÉ SOUVISLOSTI 13

Historický vývoj Vítkovických železáren 13

Koncepce založení železáren 13

Založení Rudolfovy huti a její vývoj na místě dnešní tzv. Dolní oblasti Vítkovice 13

Stavba pudlovy v Rudolfově huti a první provozní výsledky 14

Výstavba prvních vysokých pecí 14

Počátek výroby kolejnic 16

Změna vlastnických poměrů 17

Doprava a připojení na železniční síť 17

Zavedení výroby plávkové oceli v Bessemerových konvertorech 18

Zavedení pecí skotského typu a jejich nová lokace 21

Vytvoření Vítkovického horního a hutního těžířstva (VHHT) 23

Nástup Paula Kupelwiesera a modernizace výroby 23

Zavedení martinských pecí a Thomasova konvertoru 25

Zavedení tzv. Vítkovického duplexního pochodu 25

Zakoupení Schüllerovy hutě a její přeměna na pudlovnu 25

Pronájem a následná koupě Žofinské hutě 26

Rozvoj závodu a orientace na zbrojní výrobu 26

Nová koncepce vysokopecního závodu a výstavba vysokých pecí novějšího typu 29

Založení Nové ocelárny a válcovny v Zábřehu a období 1. světové války 30

Meziválečné období, výstavba válcovny za studena a železářny ve Fryštátu 32

Zavedení výroby v elektrických pecích 32

Změny vlastnických poměrů 32

Období 2. světové války, založení tzv. Jižního závodu 34

Období po roce 1945 35

Období po roce 1948 35

Přestavba vysokopecního závodu a stavba velkokapacitních vysokých pecí o obsahu 1 100 m³ 37

Zavedení sekundární metalurgie 39

Atomový program a modernizace elektrických obloukových pecí 39

Zahájení výroby oceli v konvertorech OXYVIT 39

Modernizace válcoven 41

Válcovna tlustých plechů kvarto 3,5 41

Poslední období provozu vysokých pecí do ukončení výroby v letech 1972–1998 42

Změna politických a hospodářských poměrů po roce 1989 43

Ukončení výroby vysokých pecí 43

Modernizace a změny v ocelárnách a válcovnách v nových hospodářských poměrech 44

Obecně-historické a kulturně-společenské aspekty historie Vítkovic 45

Obyvatelstvo v době rozkvětu obce 45

Propojení podniku a správy Vítkovic 46

6 Kulturní dědictví Vítkovických železáren

- Vítkovice městem 46
- Vytvoření Velké Ostravy a postupný úpadek 46
- Urbanistický a stavební vývoj obce v kontextu zájmů a potřeb Vítkovických železáren 48
- Vznik železáren jako impuls k proměně vsi 48
- Příchod Paula Kupelwiesera: počátek nové éry 53
- Nové Vítkovice, městský satelit moderního typu 53
- První etapa: počátek budování projektu Nové Vítkovice 55
- Druhá etapa: ideální naplňování koncepce 56
 - Obytné objekty* 61
 - Vodárna a vodovod* 61
 - Katolický kostel* 61
- Třetí etapa: podnik versus město 63
 - Zdravotní, školní, tělovýchovná a volnočasová zařízení* 63
 - Dotváření urbanistické kompozice* 63
 - Jižní čtvrt* 72
- Válečná a meziválečná období: desetiletí pozvolného odkvětu 77
 - Církevní, společenská a sportovní zařízení* 77
 - Náměstí Jiřího z Poděbrad* 78
- Vítkovice po 2. světové válce: viditelný úpadek 79
- Nové naděje 79
- Památková ochrana a hledání nového využití 80
 - Prvé systematické průzkumy průmyslového dědictví 80
 - Muzejní aktivity 80
 - Studentské projekty, důležitá etapa hledání nového využití 82
 - Systematické průzkumy prováděné Národním památkovým ústavem 82
 - Památková ochrana vybraných objektů a technického zařízení 86
 - Zapsání statků České republiky do seznamu světového kulturního dědictví 86
 - Postupné kroky k obnově 88
 - Konverze a realizace nového využití 89
 - Památková koncepce a architektonická vize 89
- TECHNOLOGICKÝ A TYPOLOGICKÝ VÝVOJ HUTNICTVÍ ŽELEZA 91
- Technologický tok hutnictví železa 91
- Těžba uhlí 91
- Těžba a úprava rud 91
- Výroba koksu, koksování 92
 - Koks 92
 - Koksovna 92
 - Technologický postup koksování (karbonizace) 92
 - Koksovací pece 93
 - Milíře* 93
 - Schaumburské pece (ohradové pece)* 94
 - Úlové pece* 94
 - Plamenné pece, využití vedlejších produktů karbonizace 94

<i>Pecce typu Francois-Gobiet</i>	94
<i>Pecce typu Coopée</i>	94
<i>Pecce Ringel</i>	94
Využívání vedlejších produktů a regenerace tepla	98
<i>Pecce typu Otto-Hoffmann</i>	98
<i>Pecce typu Koppers</i>	98
Koksochemie, zpracování vedlejších produktů karbonizace	98
<i>Koksárenský plyn</i>	98
<i>Oddělování dehtu</i>	98
<i>Oddělování čpavku (NH_3)</i>	100
<i>Oddělování benzolu (benzolka)</i>	100
Výroba surového železa	100
<i>Surové železo</i>	100
<i>Vysokopecní plyn</i>	100
<i>Struska</i>	100
Technologický postup výroby surového železa	100
<i>Základní druhy želez</i>	101
Vysoká pec	105
<i>Profil vysoké pece</i>	105
<i>Zavážecí zařízení a uzávěr sazebný</i>	105
Konstrukce vysokých pecí ve Vítkovických železárnách	105
<i>Pecce belgického typu</i>	106
<i>Pecce skotského typu</i>	106
<i>Pecce skotského typu tzv. Lürmannova konstrukce</i>	106
<i>Pecce novějšího typu, tzv. Büttgenbachova konstrukce</i>	106
<i>Sovětské typové konstrukce</i>	107
Ohřev větru a dmýchání	110
<i>Dmýchadla</i>	110
<i>Ohřevače větru</i>	110
Čištění vysokopecního plynu, vysokopecní potrubní trasy	113
<i>Prašník</i>	113
<i>Plynočistírna LURGI</i>	113
Zkujňování surového železa, ocelářství	113
Ocelárna	114
Zkujňovací pochod (zkujňování, ocelářský pochod)	114
<i>Kyselé a zásadité pochody</i>	114
<i>Duplexní pochod</i>	114
Plávkové a svárkové pochody, ocelářské pece	114
<i>Pudlovací pec</i>	114
<i>Pudlování (míchání)</i>	116
<i>Dvojité stabilní pudlovací pec (patent Küper)</i>	116
<i>Dvojité otočná pudlovací pec (patent Pietzka)</i>	116
Konvertory	116

Konvertor 118

Bessemerův konvertor 118

Thomasův konvertor 118

Kyslíkový konvertor OXYVIT 118

Nistějová plamencová pec s regeneračním topením 119

Martinský pochod 119

Martinská pec / Siemens-Martinská pec / S-M pec 121

Wellmannova pec 121

Talbotova pec 122

Tandemová pec 123

Kelímkové pece 124

Elektrické pece 124

Elektrické obloukové pece 124

Sekundární metalurgie 125

Zařízení SL tryska (Skandinávská tryska, Scandinavian Lance) 125

Pánvová pec (LF) 126

Zařízení ISSM 126

Odlévání 126

Lití oceli (lití pánev, kokila, ingot) 126

ZPO, zařízení plynulého odlévání (kontiliti) 127

Tváření 127

Válcování 128

Podélné válcování 128

Dvouválcová stolice – duo (jednosměrné, reverzní) 128

Tříválcová stolice – trio, Lauthovo trio 130

Čtyřválcová stolice – kvarto 130

Mnohoválcové stolice 130

Univerzální stolice 130

Kosé válcování, válcovna trubek 131

Válcovací trať s poutnickou stolicí – Mannesmann 131

Válcovací trať s automatikem – Stiefel 132

Kování 133

Stroje pro kování 133

Buchary 133

Lisy 133

KATALOG PODNIKATELŮ, SPOLEČNOSTÍ A VÝZNAMNÝCH OSOBNOSTÍ 135

Arcibiskupství olomoucké 135

Geymüller, Johann Heinrich 135

Gutmann, Wilhelm / David / Max 136

Kupelwieser, Paul 137

První rakousko-uherská vysokopecní společnost 138

Reichswerke AG für Erzbergbau und Eisenhütten „Hermann Göring“ (AG Reichswerke „Hermann Göring“) 139

Rothschild, Salomon Mayer / Anselm Salomon / Albert Salomon / Louis	140
Rudolf, arcivévoda habsburský, arcibiskup olomoucký	141
Rudolfova huť	142
Vítkovice Holding	142
Vítkovické horní a hutní těžířstvo (VHHT)	143
Vítkovické železářny	143
Vítkovické železářny Klementa Gottwalda (VŽKG), Vítkovice – železářny a strojířny Klementa Gottwalda, koncern VÍTKOVICE	144
KATALOG KULTURNÍCH PAMÁTEK A PAMÁTKOVÉ OCHRANY	145
k.ú. Hrabůvka	145
Jubilejní kolonie, ulice Edisonova, Heritesova, Jubilejní, Letecká, Slezská, Velfíkova a Závodní	145
k.ú. Moravská Ostrava	147
Elektrárna koksovny Karolína	147
Žofinská huť, Energetická úřředna č. III	147
k.ú. Vítkovice	151
Dolní oblast Vítkovice, technologický tok těžby uhlí, koksování a výroby železa / závod 1 vysoké pece	151
<i>Rudolfova huť</i>	151
<i>Důl Hlubina / Důl Laušman (k.ú. Moravská Ostrava)</i>	151
<i>Úpravná uhlí, uhelná služba</i>	152
<i>Koksovna</i>	154
<i>Vysoké pece</i>	156
<i>Energetická úřředna č. II</i>	160
<i>Energetická / Dmychadlová úřředna č. VI / Malý svět techniky</i>	160
<i>Plynovej / multifunkční hala „Gong“</i>	160
Energetika / závod 8 / ČEZ	162
Fara, ulice Věžní	164
Kostel sv. Pavla, Mírové náměstí	164
Mostárna a kotlářna, závod 6, ulice 1. máje	166
Obytné objekty, tzv. Nové Vítkovice	167
<i>Anglická kolonie, Mírové náměstí</i>	167
<i>I-bloky (I-domy), Ruská č. 44</i>	167
<i>Josefínská kolonie, ulice Erbenova, Floriánova, Kovářská, Meziuliční Obránců míru, Ocelářská, Okružní, Ryskova, Siroťčí a Tavičská</i>	169
<i>Kairo kolonie, ulice Kotěřova a Šalounova</i>	169
<i>Kasárna, ulice Kotkova, Nerudova, Jeremenkova</i>	169
<i>Ocelářská kolonie, ulice Ocelářská</i>	171
<i>Siroťčí kolonie, ulice Siroťčí</i>	171
<i>Štítová kolonie, ulice Lidická, Nerudova a Tržní</i>	171
<i>U-bloky (U-domy), ulice Mírová, Jeremenkova a Věžní</i>	172
<i>Úřednická dvojvila, ulice Ruská a Výstavní</i>	172
Obchodní a stravovací zařízení	173
<i>Tržnice, ulice Mírová, Siroťčí, Jeremenkova a Halasova</i>	175
<i>Závodní hotel, Mírové náměstí, Ruská ulice</i>	175

- Závodní jídelna, Kotkova ulice* 175
- Parní jeřáb, ulice 1. máje 176
- Plynojem MAN (k.ú. Moravská Ostrava), ulice 1. máje 176
- Radnice, Mírové náměstí 178
- Školní zařízení 178
- Česká obecná škola císaře Františka Josefa, Zengrova a Ocelářská ulice* 178
- Česká dívčí pokračovací a hospodyňská škola / Škola pro ženská* 178
- povolání / Střední zdravotnická škola, ulice Jeremenkova a 1. máje* 178
- Jesle, mateřská škola, ulice Prokopa Velikého* 181
- Německá obecná a měšťanská škola dívčí, mateřská škola a hospodyňská škola, Halasova ulice* 181
- II. německá obecná škola chlapecká a II. německá obecná škola dívčí / I. česká obecná škola chlapčká a I. česká obecná škola děvčít / základní škola, nárožní ulice Ocelářské a Šalounovy* 181
- Německá měšťanská škola / Střední zdravotnická škola, mezi ulicemi Mírová a Jeremenkova* 181
- Učňovský domov, ulice 1. máje* 181
- Závodní dívčí škola / I. německá obecná škola dívčí, nároží ulic Ruská a Jeremenkova* 183
- Továrna na litou ocel / závod 3 / VÍTKOVICE HEAVY MACHINERY, a. s. 183
- Stará ocelárna / Ocelárna II, Ruská a Halasova ulice* 183
- Kovárna, tzv. parní divize, pancéřová trať* 184
- Těžká mechanika* 186
- Plynojem, Halasova ulice* 186
- Válcovna trub (rourovna), závod 4, Válcovna trub Třineckých železáren, a. s., Výstavní ulice 187
- Volnočasová a tělovýchovná zařízení 190
- Městské lázně, nároží ulic Lidická a Zengrova* 190
- Plavárna, ulice Ruská* 190
- Sportovní stadion, ulice Závodní* 190
- Tělocvična, ulice 1. máje* 193
- Závodní lázně, ulice Ruská* 193
- Zámeček, ředitelská vila, Výstavní ulice 193
- Zdravotní a sociální zařízení 195
- Městský chudobinec / dům s pečovatelskou službou, ulice Lidická* 195
- Závodní nemocnice* 197
- Závodní sirotčinec, ulice Sirotčí* 197
- k.ú. Zábřeh nad Odrou 206
- Nová ocelárna a válcovna / závod 2 / VÍTKOVICE STEEL, a. s., ulice Pohraniční 206
- Nová ocelárna / Ocelárna I 206
- Válcovna 206
- REGISTR KOKSOVEN 211
- REGISTR VYSOKÝCH PECÍ 214
- REGISTR OCELÁŘSKÝCH A PUDLOVACÍCH PECÍ 218
- REGISTR VÁLCOVACÍCH TRATÍ 222
- LITERATURA A PRAMENY 229
- SUMMARY 235